

Savimajoista marmoripalatsiin

Pirkko Puonti on opettanut kehitysyhteistyökohteissa ja kriisialueilla Afrikan ja Aasian maissa ja pahimman pakolaiskriisin aikaan Kreikassa. Maalattioiden ja äärimmäisen niukkuuden koululuokat vaihtuivat korona-aikana intialaisen yläluokan pikkupojan yksityisopettajuuteen. Yltäkylläisessä ympäristössä oli aivan kaikkea, mitä rahalla voi saada.

Teksti: **Airi Vuolle**
Kuvat: **Eeva Anundi**

OPETTAJAVANHEMPIEN lapsesta **Pirkko Puonnista** ei ollut tarkoitus tulla opettajaa. Hän laati tarakan urasuunnitelman tulevasta koulutuspolustaan. Ensin sairaanhoitajaksi, sitten terveydenhoitajaksi ja sitten siitäkin eteenpäin, jotta lopulta pääsisi auttamaan ihmisiä katastrofialueilla eri puolilla maailmaa.

Sairaanhoitajan opinnot jäivät sairaaloiden liiallisen hierarkisuuden vuoksi kesken, ja Puonti valmistui Hämeenlinnan OKL:stä luokanopettajaksi 1977. Kehitysyhteistyöhankkeisiin lähteminen oli heti alkuvuosien suunnitelmassa, mutta luokanopettajana Koskenkylässä, silloisessa Pernajassa, ja Vantaalla kului ensin yhdeksän vuotta.

Vuonna 1986 hän suuntasi Ylioppilaskuntien liiton lähettämänä Tansaniaan Somafcoon, johon oli vuonna 1973 perustettu koulukeskus Etelä-Afrikasta paenneille nuorille, lähinnä pojille. Puonnin oleskelun aikaan paikassa oli jo tyttöjä ja perheitäkin.

– Oli se aikamoista aikaa. Itse

muutin hyvin turvallisesta elämästä ja oloista, joissa oli täysi vapaus sanoa oma mielipiteensä, paikkaan, jossa kuri oli kova ja ihmisillä paljon salaisuuksia. Kukaan ei uskaltanut luottaa toinen toisiinsa.

OPETUSPAIKKA MAZIMBUN Primary Schoolissa oli opettavainen Puonnillekin. Hänen piti itse opiskella muun muassa ANC-puolueen historiaa, jotta sitä olisi voinut opettaa lapsille. Juoksuhautojakin kaivettiin, vaikka niistä ei puhuttu. Monet lapsista eivät olleet nähneet vanhempiaan vuosiin.

Joka ikisen oman vaatekappaleensa Pirkko Puonti joutui pesun jälkeen silittämään, sillä hiekkamadot tunkeutuivat kaikkialle. Malaria ja vatsataudit olivat yleisiä.

– Vuoden aikana luottamus sentään vähitellen kasvoi. En ikinä unohda esimerkiksi miesopettajaa, joka totesi minun olleen ensimmäinen valkoinen nainen, jonka kanssa hän oli keskustellut tasa-arvoisesti. Taistelijataustainen mies oli hämmästyntynyt, että tällainen keskustelu on ylipäättään mahdollista.

Yksi hankalimmista asioista kestää oli koulun kuri.

– Pelko ei saa olla se, millä kasvatetaan. Vaikka kuinka sanottaisiin, etteivät lapset opi käyttäytymään kunnolla, ellei heitä lyödä, mikään ei saa minua uskomaan, että lapsi oppisi lyömällä. Protestoin sitäkin vastaan, että työtä, esimerkiksi vessojen siivoamista, käytetään rangaistuksena.

Tansanian Mazimbun jälkeen Pirkko Puonti oli 1,5 vuotta Suomessa, mutta lähti sitten samaan paikkaan uudelleen. Olo oli sellainen, ettei ensimmäinen vuosi riittänyt.

– Menin uudelleen ja sitten opin, etteivät asiat tule valmiiksi. Silti sekin pieni, minkä voin tehdä, voi saada aikaan suuren eron joidenkin ihmisten elämässä. Mutta katsoin minä välillä itseänikin peilistä, enkä yhtään pitänyt siitä, mitä näin. Siellä opin paljon myös itsestäni.

KENIASSA PIRKKO PUONTI oli 2010-luvun alussa maaseudun maalauskoulussa opettajana ja opettajien ohjaajana.

– Tansaniassa meitä valkoihoisia oli 30, mutta Kenian kohteessani olin seutukunnan ainut. Asunostani koululle oli neljän kilometrin matka, joka kesti kävellen noin 45–50 minuuttia, mutta-aikaan 1,5 tuntia suuntaansa. Minusta tuntui myös, että edustin siellä kaiken aikaa kaikkia länsimaalaisia naisia.

Koulunkäynti oli Keniassa lapsille rankkaa. Luokan oppilaat numeroitiin julkiseen paremmuusjärjestykseen. Kokeet ratkaisivat

elämän suunnan, eikä kokeita voinut uusia. Lasten tulevaisuus oli kerrasta kiinni.

Etenkin Kenian pakolaisleireillä luokat olivat suuria. Joissakin oli yli 200 oppijaa.

– Niissä opettaja ei voinut kiereillä luokassa, koska hän olisi koko ajan joutunut varomaan pieniä sormia ja varpaita.

Ulkomaan kohteiden kanssa vuorotellen Puonti oli opettajan töissä Suomessa. Viitenä kesänä hän vaihtoi opettajan roolinsa matkanjohtajan työhön Euroopassa. Eläkkeelle hän jäi kuusikymppisenä 2013.

VUONNA 2016 tie vei vapaaehtoiseksi Opettajat ilman rajoja -järjestön organisoimaan pakolaistyöhön Kreikkaan. Ensin Kreikassa kului yhdeksän kuukautta, ja vähän myöhemmin oli uusi lyhyt jakso. Lapset olivat pääasiassa afgaani- ja kurdipakolaisia, samoin opettajat,

joilla kaikilla ei ollut opettajan koulutusta.

– Siellä minulla ei ollut omaa luokkaa, vaan kiersin kuuntelemissa tunteja ja annoin niistä opettajille palautetta. Pidimme myös monia koulutuksia opettajille.

Suuri osa oppilaista ja vanhemmista oli hyvin motivoituneita, vaikka opiskelu oli vaikeaa. Huoli kotimaan asioista painoi. Suuriin halleihin pystytetyissä tilapäistelyissä pakolaiset odottivat pääsyä lähinnä Saksaan.

– Kreikkalaiset opettajat olivat hyvin motivoituneita, mutta heidänkin työtään leimasi tilapäisyys. Monet opettajat olivat nuoria, jotka odottivat virkaa muualta Kreikasta. Kreikkalaiset opettajat saavat valmistuttuaan järjestysnumeron, jonka perusteella virka aukeaa jostakin päin maata, Pirkko Puonti kertoo.

SITTEEN OLI VUOROSSA Kambo-

dža, jossa ei ollut pakolaisia, mutta elämä oli yhä punakhmerien aiemman vallan varjostamaa.

– Oli kulunut yli 40 vuotta punakhmerien ajasta, jolloin koko älymystö, kaikki akateemisesti koulutetut, oli pyritty eliminoimaan, ja silmälasien käyttökkin oli riski. Maassa oli silti yhä ilmapiiriä, että koulutus voi olla vaarallista. Opetus oli tiukasti ylhäältä päin säädeltyä. Oppikirjat olivat ehkä sen tyyppisiä kuin meillä on ollut 1940-luvulla ja aiemmin.

Pirkko Puonnilla oli khmeriä puhuva tulkki aina mukana, silloin kun hän liikkui mopon kyydissä kiertämässä kouluja ja seuraamassa opetusta. Jos tulkkia ei ollut, Pirkko Puonti pyöräili matkat – usein 40 kilometriä päivässä kuuman auringon alla.

– Siinä minulla oli ehkä eniten annettavaa, että yritin tehdä opettajat näkyviksi heille itselleen. Siellä, kuten monessa muussakin >>

maassa, opettajan ammatti on suunnilleen viimeinen, johon koulutusta hankkivat ihmiset koulutautuvat.

Lyhyen Kenian keikan jälkeen matka vei Palestiinaan.

– Virallisesti menimme kyllä Israeliin. Mutta tuskin Israelin tiedustelupalvelulta meni mitään ohi siitä, että neljä suomalaista opettajaa kulki neljässä koulussa kouluttamassa palestiinalaisopettajia. Meitä vanhempia naisia miesopettajat jopa kuuntelivat, apunamme olleita nuoria englannin opiskelijoita, naisia, vähän huonommin. Vieraanvaraisuus oli ylitsevuotavaa ja nautinnollista, palestiinalaisten elintilan kaventuminen sen sijaan tuntui ahdistavalta, Puonti kertoo.

PALESTIINASTA Pirkko Puonnin maailma keikahti Intian mahdollisimman erilaiseen miljööseen. Vuosi oli 2019.

– Ystävän tuttavien yhteyksien kautta löydyin iltapäivätuntien opettajaksi erittäin vaikutusvaltaisen ja hyvin varakkaan intialaisperheen ainoalle pojalle.

Nelivuotias poika eli satumais- ta ja mahdollisimman suojattua elämää. Portaissa hän kulki aikuisen taluttamana, häntä syötettiin ja hänet puettiin alusta loppuun.

Kaikkea kuumaa ja terävää hänet oli opetettu pelkäämään, ja joskus hän saattoi lyödä. Kukaan ei ollut sanonut pojalle, että lyöminen satuu.

Aamupäivisin hänellä oli koulu ja iltapäivisin shakin, mandariinikiinan ja kriketin opetusta. Parina iltana viikossa hän kävi liikuntaryhmissä.

– Sain tunteja vähemmäksi selittämällä, että leikki on lapsen työtä. Iltapäivät leikimme, askartelimme ja teimme koulutöitäkin, leikin nojalla muun muassa matematiikkaa ja englantia. Käsialaharjoitukset turhauttivat nuorta koululaista varsinkin alkuvaiheessa. Hindin ja telugun osalta opetukseni rajoittui siihen, että valvoin tehtävien tekemistä. Polveni olivat välillä koetuksella, kun suurin osa ajasta kului lattiatasolla.

Kun korona tuli alkuvuodesta 2020, poika jäi pois koulusta Pirkko Puonnin kotiopetukseen. Puonti muutti asumaan samaan taloon, 1 800 neliömetrin palatsiin.

– Pyykit tuotiin ja haettiin, oli huippukokit ja esimerkiksi seitsemän robotti-imuria pitämässä taloa puhtaana. Koronan vuoksi perhe luopui lastenhoitajista ja monista muistakin talon sisällä työkennelleistä.

Yhdeksän kuukauden aikana

Puonti sai poikaa itsenäistymään. Tämä puki päälleen, sitoi kiinni kengännauhansa, viipaloi banaanin veitsellä. Käytöstävatkin alkoivat olla hallussa. Lisäksi sujui tiedonetsiminen lempieläimistä, niistä tehdyt esitelmät ja esitelmien esittäminen äidille, isälle ja perheen patriarkalle, isoisälle.

Korkeassa asemassa olevalle huippukiireiselle isoisälle koronajasta tuli ennennäkemätön mahdollisuus tutustua samassa taloudessa asuvaan pojanpoikaansa, kiitos Pirkko Puonnin patistuksen.

Eikä Puonnilla itselläänkään ollut koronan alkaessa kiire Suomeen. Elämä valtavassa talossa oli suojattua.

Esimerkiksi uudet ostetut tavarat olivat aina ensin muutaman päivän karanteenitiloissa ennen käyttöönottoa. Elokuun 2020 lopussa hän tuli Intiasta takaisin.

– Oli todella haikeaa erota pojasta ja tämän perheestä, sillä minua oli kohdeltu rakkaana perheenjäsenenä ja arvostettuna opettajana. Sienimetsien huuto alkoi kuitenkin olla liian kova, Puonti sanoo.

PUONTI ON vuosikymmenten aikana nähnyt maailmalla paljon hyvää ja riittävästi pahaa. Kaikessa on aina puolensa.

– Olen esimerkiksi kokenut sen, mikä valtava rikkaus on afrikkalaisessa yhteisöllisyydessä. Siellä ei tulisi kuuloonkaan, ettei maassa makaavaa autettaisi.

Mutta sitten on asioiden toinen puoli, jonka parantamiseksi Pirkko Puonti on yrittänyt tehdä oman osuutensa.

– Tyttöjen tilanteessa ja erityisesti vammaisten lasten kohtelussa on esimerkiksi Afrikassa vielä paljon työtä. Hyvän lukutaidon edistämiseksi olen yrittänyt tehdä oman osuuteni ja siinä, että tytöt ja naiset osaisivat arvostaa itse itseään ja pitää huolta itsestään. Esimerkiksi seksuaalikasvatuksessa pitää asioista puhua tyttöjen lisäksi

si paljon myös pojille.

Kun Pirkko Puonti on ollut muualla pidempään, hän on huomannut olevansa maailmalla paljon suomalaisempi kuin täällä kotona. Matkoilla hän on oppinut arvostamaan suomalaisuutta ja yhteiskuntamme toimivuutta. Oikealla tavalla ylpeitä, mutta muita talloomatta, voisimme hänen mielestään Suomesta ollakin.

– Ei ulkomaisten vieraiden kesämaisemien ihasteluun tarvitse aina vastata: joo, mutta näkisitpä tämän marraskuussa. Huonoja ilmoja riittää muuallakin.

Ystäville 1 000 korttia vuosittain

VALTAVAN SUURTA, pitkäaikaista ja kansainvälistä ystäväverkostoaan Pirkko Puonti on rakentanut ja rakastanut aina. Ystävät ja sukulaiset ovat sienestämisen, marjastamisen ja metsän hengittämisen lisäksi hänen elämänsä suola.

– Yritän aina jollakin lailla pitää yhteyttä ihmisiin. En usko siihen, että ystävyys toimii ilman, että mitään tekisi. Jotakin pitää tehdä ystävyuden hyväksi. Haluan, että minulla on ystäviä, nuorempiakin, joiden kanssa on yhdessä tehty asioita. Yhteiset muistot kantavat. Pitkäaikaisimman ystäväni kanssa olemme tunteneet nyt 67 ja puoli vuotta.

Pirkko Puonti onkin tunnettu siitä, että hän muistaa ystäviään käsintehdyillä postikorteilla. Hän tekee ja lähettää joka vuosi noin 1 000 joul-, syntymäpäivä- ja nimipäiväkorttia ystävilleen ympäri maailman.

Kaikki käsintehdyt kortit ovat aina erilaisia, vaikka Puonti eri aiheita välillä vähän sarjatyönä tekeekin.

Viime jouluna ystäville lähti 350 joulukorttia. Nyt valmiina odottamassa on jo monta tämän vuoden onnittelukorttia.

TAMPEREELLE NÄÄS!

Tervetuloa kaikki senioriopettajat OSJ:n valtakunnallisille senioriopettajapäiville Tampereelle 30.9.–1.10.2023.

Ohjelma julkaistaan 17.3. ilmestyvässä Senioriopettaja-lehdessä ja tarkat ilmoittautumis- ja majoittumisohjeet toukokuun lehdessä 26.5.

Tampereen seudun senioriopettajat

